

студентам здійснювати самоконтроль за використанням окремих форм та конструкцій під час виконання текстових та післятекстових завдань.

Робота з текстом за таких умов забезпечує запам'ятовування мовного оформлення тексту, сприяє накопиченню позитивного мовленнєвого досвіду. У процесі виконання завдання відбувається багаторазове повторення мовних одиниць у різних контекстах, усвідомлюються норми вживання, правила наповнення граматичних структур, оформлення граматичних форм. Основними різновидами текстових завдань для розвитку граматично правильного мовлення майбутніх педагогів є конспектування, складання плану тексту, тез, цитат, анотацій, написання рецензій, складання довідки, створення конспекту ключових слів, створення тематичного тезауруса (словника), складання матриці ідей (основних положень) тексту, відтворення тексту за планом, за конспектом ключових слів, матрицею ідей тощо.

Післятекстові завдання сприяють поглибленому розумінню тексту, розширенню інформаційно-культурного фону, сприяють формуванню граматичної компетенції мовця. Це переважно завдання комунікативного характеру, де студентам пропонується висловити своє ставлення до прочитаного: спираючись на текст, доведіть, що...; що ви можете сказати щодо...; як на вашу думку...; аргументуйте свою відповідь..., уточніть...; порівняйте...; чому...?. Виконуючи завдання, студент використовує знання мови для досягнення комунікативної мети, а володіння граматичною системою мови стає умовою здійснення комунікативної діяльності.

Післятекстові завдання можуть виконуватися як в усній, так і в писемній формах, частим є усне обговорення проблеми з усіма членами групи. З метою підвищення уваги до правильності оформлення усних висловлювань пропонуємо залучати до роботи експертні групи змінного складу. Помилки у висловлюваннях студентів виправляються лише ті, що спотворюють зміст думки, а порушення граматичних норм фіксуються експертами, а потім аналізуються, даються поради щодо усунення помилок.

Проведений аналіз наукових джерел, вивчення практики роботи та дослідне навчання дозволяє стверджувати, що робота над розвитком граматично правильного мовлення значно підвищується, якщо здійснюється на текстовій основі, оскільки дозволяє поєднувати в єдине ціле і процес пізнання граматичної будови мови та оволодіння мовленнєвою діяльністю майбутніми педагогами. Проте окреслені види роботи з текстом для розвитку граматично правильного мовлення у майбутніх педагогів не є вичерпними. А тому методика використання текстів у навчанні мови у вищих навчальних закладах потребує свого подальшого дослідження й впровадження в навчальний процес.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Жинкин Н. И. Речь как проводник информации. – М.: Политиздат, 1982. – 250 с.
2. Москальская О. И. Грамматика текста. – М.: Высш. шк., 1981. – 183 с.
3. Пентилюк М., Нікітіна А., Грошкіна О. Концепція когнітивної методики навчання української мови // Дивослово. – 2004. – №8. – С. 5 – 9.
4. Українська мова. Енциклопедія / В.М. Русанівський, О.О. Тараненко, М.П. Зяблюк та ін. – К.: Укр. енциклопедія, 2000. – 752 с.
5. Щерба Л.В. О тройком аспекте языковых явлений и об эксперименте в языкознании // Л.В. Щерба. Языковая система и речевая деятельность. – Л.: Наука, 1974. – С. 24-39.

УДК 378

М.М. Починкова

ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ ДИСТАНЦІЙНОГО КУРСУ “ПРАКТИКУМ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ”

У статті розглянуто загальнодидактичні та лінгводидактичні принципи побудови дистанційного курсу “Практикум з української мови” у ВНЗ.

*General didactic and linguo-didactic principles of organization of distance course
“Practical Course of the Ukrainian Language”.*

Сьогодення характеризується підвищенням суспільного значення вищої освіти, її швидким якісним і кількісним розвитком. Як свідчать матеріали ЮНЕСКО, на середину 90-х років ХХ століття вища освіта охоплювала близько 20 млн. студентів-заочників, а понад 60 млн. навчалися традиційно [2: 7]. Одним із реальних елементів розвитку вищої освіти стає дистанційне навчання. Хоча це й порівняно нова педагогічна технологія, однак вона все ж таки підкоряється основним законам педагогіки, трансформуючи їх відповідно до нових умов навчання. Дистанційне навчання при цьому розглядається як педагогічна технологія, що концентрує в собі найефективніші методики опрацювання інформації [1: 14].

Дидактичні засади дистанційних курсів досліджували вітчизняні й зарубіжні вчені М.Бухаркіна, В.Демкін, М.Моїсеєва, С.Переяславська, Є.Полат, Т.Руденко, І.Сергієнко, Н.Серкова, А.Шабанов та інші учені. Проблему визначення лінгводидактичних принципів навчання розглядають вітчизняні лінгводидакти О.Біляєв, С.Караман, Т.Окуневич, М.Пентилюк, М.Стельмахович та інші.

Однак, незважаючи на те, що кількість публікацій з проблеми зростає, невирішеними залишаються багато питань, зокрема визначення принципів, змістового наповнення, форм презентації матеріалу, критеріїв оцінювання знань, умінь і навичок студентів, що стосуються дистанційних курсів філологічного спрямування.

Мета статті: розглянути загальнодидактичні й лінгводидактичні принципи дистанційного навчання, на їх основі визначити принципи побудови дистанційного курсу “Практикум з української мови”.

Під час написання цієї статті ми ставили перед собою ряд завдань:

- охарактеризувати поняття “загально дидактичні” та “лінгводидактичні” принципи навчання;
- проаналізувати різні підходи до визначення основних принципів конструювання системи дистанційної освіти;
- визначити основні принципи побудови дистанційних курсів філологічного спрямування взагалі та дистанційного курсу “Практикум з української мови” зокрема.

Під принципами навчання (дидактичними принципами) у вищій школі розуміють положення, які виражають залежність між цілями підготовки спеціалістів з вищою освітою й закономірностями, що спрямовують практику навчання у ВНЗ [7: 69].

На думку російського дослідника І.Сергієнка, дидактичні принципи освіти є основою для дистанційної форми навчання, але водночас вони повинні бути трансформовані, доповнені й адаптовані для нового навчального середовища. Науковець виділяє такі основні принципи конструювання системи дистанційної освіти:

- принцип пріоритетності педагогічного підходу під час проектування освітнього процесу в системі дистанційного навчання;
- принцип гнучкості й динамічності;
- принцип педагогічної доцільності застосування нових інформаційних технологій;
- принцип урахування стартового рівня освіти;
- принцип відповідності технологій навчання, які використовує викладач, обраним моделям і видам дистанційної освіти, що використовує даний викладач або освітній заклад;
- принцип свободи вибору змісту освіти студентом;
- принцип забезпечення безпеки інформації, що циркулює в системі дистанційного навчання;
- принцип неантогоністичності дистанційного навчання існуючим формам освіти;
- принцип модульності;

- принцип інтерактивності [7: 70].

В. Демкін, Т. Руденко, Н. Серкова у свою чергу, виділяють ряд психологічних принципів як бази, необхідної для якісного навчального процесу в системі дистанційного навчання, зокрема докладне й детальне планування навчальної діяльності, її організації, чітка постановка цілей і завдань навчання; розробка таких навчально-методичних матеріалів, які спираються на психологічні закономірності сприйняття, пам'яті, мислення, уваги, а також вікових особливостей студентів; наявність такого зворотного зв'язку між студентом і викладачем, який забезпечує студенту психологічний комфорт у процесі навчання; здатність студента самостійно працювати з інформацією [3: 124].

Наявність кількох класифікацій принципів дистанційного навчання свідчить про складність та багатоаспектність питання.

У лінгводидактиці виділяють загальнодидактичні та лінгводидактичні принципи навчання. До традиційних загальнодидактичних принципів належать принципи науковості, систематичності й послідовності, наступності й перспективності, зв'язку теорії з практикою, наочності, доступності, свідомості [4: 37]. У зв'язку зі зміною сучасної парадигми освіти, що передбачає формування в людини цілісної картини світу, з'явилась необхідність у виділенні, крім традиційних принципів навчання, специфічних принципів: гуманізації, гуманітаризації, єдності національного й загальнолюдського, індивідуалізації та диференціації, оптимізації та ін. [6: 5], на яких і побудований навчальний процес у ВНЗ.

Під час створення дистанційного курсу "Практикум з української мови" нами було враховано принципи дистанційного навчання, психологічні та лінгводидактичні принципи навчання.

Провідним принципом побудови дистанційних курсів є принцип модульності, що зумовлює розподіл матеріалу на навчальні модулі. Дистанційний курс "Практикум з української мови" включає в себе два модулі ("Орфографія" та "Пунктуація"), які містять розділи, що є структурованими навчальними текстами, адаптований до самостійного вивчення, завдання для практичних занять, 2 модульні тести, що відповідає уніфікованим вимогам "Положення про дистанційне навчання" (затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України № 40 від 21.01.2004 р.) [5: 8].

Основоположним для будь-якого дистанційного курсу, на нашу думку, є принцип інтерактивності, що дозволяє забезпечити реальну взаємодію студента та викладача (тьютора). Цей принцип реалізується під час консультацій, листування з викладачем (тьютором) та іншими студентами, виконання завдань, які перевіряє тьютор та ін.

Необхідним є використання принципу врахування стартового рівня освіти, реалізувати який допомагає вхідне тестування, що дозволяє виявити стартовий рівень освіти до початку вивчення курсу й таким чином визначити обсяг матеріалу, необхідного для вивчення. Вхідний тест містить 40 запитань, що стосуються всіх розділів курсу. Результати вхідного тестування допомагають окреслити план подальших дій студента. Таким чином, нами було враховано принцип індивідуалізації та диференціації навчального процесу.

Центром навчального процесу під час дистанційного навчання стає студент, який самостійно оволодіває знаннями, уміннями й навичками, тому особливого значення тут набувають загальнодидактичні принципи, у першу чергу свідомості, наочності та доступності. Ці принципи реалізуються як у викладанні теоретичного матеріалу, так і під час практичних занять. Тільки усвідомлення необхідності вивчення предмета дозволить успішно й своєчасно оволодіти матеріалом курсу, але при цьому матеріал має бути доступним, відповідати психологічним закономірностям сприйняття, пам'яті, мислення. Ураховуючи принцип доступності, не можна забувати про наочність, бо, як свідчать психологи, "існує ефект психічного пересичення", який полягає в тому, що людина не здатна без варіацій виконувати одноманітні завдання протягом навіть короткого відрізка часу, іноді непомітно для себе змінюючи задачу, яку вона вирішує" [3: 125]. Тому доцільним, на нашу думку, було варіаційне поєднання теоретичного матеріалу з різноманітними практичними завданнями

“Прочитайте”, “Уставте необхідну літеру”, “Перевірте себе за словником”, “Створіть алгоритм дій за правилом”, “Законспекуйте основні положення” та ін.).

В основу курсу “Практикум з української мови” покладено принципи комунікативної значущості, актуалізації мовних відомостей, удосконалення різних видів мовленнєвої діяльності студентів. Реалізація цих принципів вимагає використання в змісті практичних завдань матеріалу, що є максимально наближеним до умов комунікації та дозволяє удосконалювати вже набуті вміння й навички з різних видів мовленнєвої діяльності. У матеріалі курсу нами використано такі завдання: “Прослухайте і запам’ятайте правильну вимову”, “Запишіть”, “Прочитайте”, “Законспекуйте”, “Прослухайте й запишіть слова /речення” та ін.

Під час створення дистанційного курсу “Практикум з української мови” було враховано специфічні лінгводидактичні принципи взаємозв’язку у вивченні всіх розділів сучасної української мови, функціонально-стилістичної спрямованості у навчанні мови. Вивчаючи теоретичний матеріал курсу, студент актуалізує набуті знання, постійно звертається до попереднього матеріалу, що дає студенту змогу усвідомити зв’язок між розділами сучасної української мови. Запропонований дидактичний матеріал відповідає функціонально-стилістичній спрямованості в навчанні мови й має значний когнітивно-розвивальний потенціал, передусім це тексти класиків української літератури (О.Гончара, П.Загребельного, Ю.Збанацького, Л.Костенко, М.Рильського, Григорія Тютюнника, Т.Шевченка та ін.) та письменників-земляків (Г.Гайворонської, Б.Грінченка, А.Листопад, І.Савича, І.Світличного, В.Сосюри, Л.Стрельника та ін.).

Важливим є також принцип професійного спрямування, зумовлений необхідністю добору дидактичного матеріалу, орієнтованого на майбутню професійну діяльність, а також важливістю імітаційного моделювання комунікативних ситуацій, пов’язаних з професійною або навчальною діяльністю.

Таким чином, ми зробили спробу розглянути принципи дистанційного навчання, загальнодидактичні та лінгводидактичні принципи навчання й виділити принципи побудови курсу філологічного спрямування “Практикум з української мови”.

У подальшому необхідно виокремити специфічні методи й прийоми навчання, які використовуються під час дистанційного навчання, зокрема в дистанційних курсах філологічного спрямування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Брянцева Г.В. До питання керування чинниками, що утруднюють процес навчання дистанційного студента // Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. – 2005. – №11 (91) Пед. науки. – С.13-22.
2. Всемирный статистический обзор по высшему образованию. 1985-1995 гг. Рабочий документ. – Конференция “Высшее образование в XXI веке: подходы и практические меры”. – ЮНЕСКО, Париж, 5-9 октября 1998 г. – 71 с.
3. Демкин В., Руденко Т., Серкова Н. Психолого-педагогические особенности ДО // Высшее образование в России. – 2000. – №3. – С.124-125.
4. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / Колектив авторів за редакцією М.І.Пентилюк: М.І.Пентилюк, С.О.Караман, О.М.Горошкіна, З.П.Бакум, М.М.Барахтян, І.В.Гайдаєнко, А.Г.Галетова, Т.В.Коршун, А.В.Нікітіна, Т.Г.Окунович, О.М.Решетилова. – К.: Ленвіт, 2004. – 400 с.
5. Нормативні документи з дистанційного навчання: Збірник документів / Укладач: М.А.Семенов. – Луганськ: Альма-матер, 2005. – 53 с.
6. Пентилюк М. Дидактичні основи навчання рідної мови // Вісн. Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. – 2003. – № 12 (68) грудень. Пед. науки. – С. 5-10.
7. Сергиенко И.В. Дидактические принципы дистанционного обучения // Инновации в образовании. – 2006. – № 2. – С.69-77.